

PAPER DETAILS

TITLE: ISVEÇ DEVLET DÜZENİ VE KAMU YÖNETİMİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME:
REFAHIN YÖNETİMİ

AUTHORS: Osman HATİPOĞLU

PAGES: 857-881

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1831923>

Araştırma Makalesi / Research Article

İSVEÇ DEVLET DÜZENİ VE KAMU YÖNETİMİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME: REFAHIN YÖNETİMİ

Osman Gökhan HATİPOĞLU*

AN EVALUATION OF SWEDISH STATE ORDER AND PUBLIC ADMINISTRATION: MANAGEMENT OF WELFARE

Öz

Avrupa'nın en gelişmiş ülkelerinden olan İsveç'i, Türkçe karşılaştırmalı kamu yönetimi alan yazınında doğrudan konu edinen az sayıda çalışma bulunmaktadır. Anayasasında sosyal devlet olma ilkesi olan Türkiye için, dünyada bu konuda model kabul edilen İsveç'in kamu yönetimi düzeninin anlaşılması önemlidir. Bu hususları göz önüne alarak yapılan bu betimleyici araştırmada İsveç'in devlet yapısı ve örgütlenmesi ile kamu yönetimine ilişkin unsurları ve STK'ları analiz edilmiştir. Ülkenin güçlü yerel yönetimler-küçük merkezi yönetim ve merkezi yönetimin icrai faaliyetlerinin de özerk kamu ajanslarınca yürütülmesine dayanan düalist kamu yönetimi modeli tipiktir. Ülkenin düalist yapısı üniter bir devlet için sıra dışıdır, federe bir devlet olmayan İsveç refah devletini bir federasyon gibi örgütlemiştir. Ülkede refah devleti uygulamaları ile güçlü yerel yönetimler, STK'larının kamu hizmetlerindeki payını düşürmekte, ancak yaygın örgütlü İsveç STK'ları toplumsal yaşam ve istihdam açısından önemini korumaktadır.

Anahtar Kelimeler: İsveç, Refah Devleti, İşlevsel Düalizm, STKlar, Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi.

Abstract

There is only a few studies about Sweden, which is one of the most developed countries of Europe, among Turkish comparative public administration studies. For Turkey, which has the principle of being a social state in its constitution, it is important to understand the public administration system of Sweden, which is

* Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, e-posta: gokhan.hatipoglu@bozok.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-9048-3090>.

İntihal Taraması: Bu makale intihal taramasından geçirilmiştir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Osman Gökhan Hatipoğlu).

Atıf: Hatipoğlu, O. G. (2021), İsveç Devlet Düzeni ve Kamu Yönetimi Hakkında Bir Değerlendirme: Refahın Yönetimi, *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), s. 857-881, <https://doi.org/10.11616/asbi.954449>.

Makale Gönderim Tarihi: 19.06.2021

Makale Kabul Tarihi: 20.09.2021

accepted as a model in the world. In this descriptive study, which was made by taking this facts into account, Sweden's state structure and organization, elements of public administration and NGOs were analyzed. The dualist model of public administration, which is based on strong local governments-small central government and the executive activities of the central government being carried out by autonomous public agencies, is typical. This dualism is unusual for a unitary state, as Sweden, which is not a federated state, has organized its welfare state like a federation. In the country where the separation of powers is fully in effect, the welfare state understanding and strong local governments reduce the share of NGOs in public services, but the widely organized Swedish NGOs maintain their importance in terms of social life and employment.

Keywords: Sweden, Welfare State, Functional Dualism, NGOs, Comparative Public Administration.

1. Giriş

İsveç Krallığı, Avrupa'nın kuzeyinde İskandinav ülkeleri olarak da adlandırılan ülke grubu içinde yer alan, ekonomik ve sosyal yapısı itibarıyla da refah devletleri arasında sınıflandırılan gelişmiş ve kadim bir devlettir. Ülkenin 2017 yılı nüfusu on milyonun biraz üzerinde olup, 24 kişi/km² nüfus yoğunluğu ile Avrupa'nın Finlandiya, Norveç ve İzlanda'nın ardından en düşük nüfus yoğunluklu ülkesidir (SCB, 2021; Worldatlas, 2019). Ortaçağdan bu yana üniter ve bağımsız bir ülke olan İsveç 17. yüzyılda büyük bir İmparatorluk haline gelmiştir. Sonradan imparatorluk topraklarını kaybetmiş olsa da tarihi boyunca bağımsızlığını yitirmemiştir (Sama, 2012: 59). İsveç sembolik bir kraliyet geleneği ile birlikte parlamenter ve çok partili bir siyasi hayata sahip olması açısından Danimarka, Hollanda, Belçika, Norveç ve İspanya ile birlikte Kıta Avrupa'sının önemli anayasal monarşi rejimlerinden biri olmuştur.¹ Diğer devletlere de bilgi ve nosyon olarak ihraç ettiği ombudsmanlığı, refah odaklı kamu yönetiminin adem-i merkezîyetçi örgütlenmesi, dört farklı kaynaktan beslenen anayasası ile İsveç karşılaştırmalı yönetim disiplini açısından ilginç bir örnektir.

Bu çalışmada İsveç'in devlet yapısı ve yönetsel sisteminin açıklanabilmesi için ilk bölümde öncelikle bir İskandinavya veya kendi terminolojisi ile bir Kuzey ülkesi olarak İsveç'in bu özelliği, ülkenin tarihçesi ile birlikte açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ülkenin anayasal yapısı yasama ve yargı güçleri açısından temel özellik ve monarşi dahil anayasal kurumları ile birlikte tasvir edilmiştir. Üçüncü bölümde ise İsveç'in bir refah devleti olma durumunun karakteristiğinin ve nedenlerinin ortaya

¹ Şehir-bölge devleti niteliğindeki Liechtenstein, Andorra, Monako ve Lüksemburg bu gruba dahil edilmemiştir.

koyulması amacına paralel olarak, ülkenin âdem-i merkeziyetçi kamu yönetimi modeli açıklanarak yürütme gücünün yapısı incelenmiştir. Ayrıca üçüncü sektör olarak İsveç'te sivil toplum kuruluşlarının yönetimdeki rolü de bu bölümde ele alınmış; kamu sektörünün ve sosyal hizmetlerin zaten güçlü olduğu bir ülkede sivil toplumun yeri tartışılmış ve çalışma genel bir değerlendirme ile tamamlanmıştır.

2. Bir Kuzey Devleti Olarak İsveç: Tarihçe

Tarihsel gelişimi sırasında bir ara bütün İskandinav ülkelerine egemen olan İsveç Krallığı, zamanla bağımsız birer devlet olan Danimarka, Norveç, Finlandiya ve İzlanda ile birlikte Avrupa'da ve uluslararası alanda bir Kuzey ülkesi olarak anılır. Bizzat ülkenin Dışişleri Bakanlığı'nın güncel bir deklarasyonunda da açıklandığı üzere, İsveç'in dış politikası ve güvenlik politikaları AGİK (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konseyi) ile beraber hareket etme ilkesine dayanmakla birlikte, İsveç'in Kuzey ülkeleri ve Baltık ülkeleri ile işbirliğinin artması da önemli görülmektedir. Hükümet Kuzey işbirliğine öncelik vermekte olup bu ülkelerle olan sınır engellerini aşamalı olarak kaldırarak her iki ülkede birden yaşayan vatandaşlarının güvenliğini de konsolide bir güvenlik şemsiyesi altına almayı hedeflemektedir. Kuzey İşbirliği gerçekten de tarihi bağları olan ve birbirileri ile tarihte belirli dönemlerde ortak devlet kuran Finlandiya, İsveç, Norveç, Danimarka ve İzlanda dahil Kuzey ülkelerinin özellikle tam bağımsız oldukları 20. yüzyılda resmileştirdikleri, ancak tarihsel kökeni Ortaçağ'a dayanan bir pakttır (Wallström, 2019:4-5).

Kuzey ülkeleri halkları, Vikingler olarak topluca tanımlandıkları dönemin sona ermesiyle birlikte 1000 yıl öncesinde değişik bölgelerde örgütlenerek, krallıklar halinde devletler kurmaya başlamışlardır. Aralarında da zaman zaman savaşı bu Kuzey krallıkları 14. yüzyılın sonunda Kalmar Birliği adı altında birleşmiştir. Böylece Norveç, Danimarka ve İsveç bir arada yönetilmişlerdir (History of Sweden, 2019). Birlik, Gustav Vasa'nın İsveç Kralı olarak taç giydiği 1521 yılında dağılmıştır. Sonraki 300 yıl boyunca dağınık olarak idare edilen Kuzey ülkeleri; İsveç'in Finlandiya'yı, Danimarka'nın ise Norveç, İzlanda, Grönland ve Faroe Adaları'nı ilhak etmesi ile iki krallık altında toplanmıştır (History of Sweden, 2019). 18. yüzyılın başlangıcındaki Büyük Kuzey Savaşı ile Rusya'nın diğer Kuzey ve Baltık ülkeleri ile yaptığı koalisyonla yenilen İsveç emperyal gücünü yitirmiştir. Bir sonraki yüzyılda Norveç'i egemenliğine alarak birleşik krallık haline gelen İsveç bu birliği 1905 yılına kadar muhafaza etmiştir. Bu arada İsveç, Danimarka ve Norveç 1875 yılından 1. Dünya Savaşı sonuna kadar İskandinavya'ya özgün bir para birliği kurmuş ve Crown adı altında ortak para birimi kullanmıştır. İsveç ve Norveç arasındaki birlik

1905 yılında Norveç'in bağımsızlık ilanı ile dağılmış, Finlandiya 1917 yılında Rusya'dan, İzlanda ise 1918 yılında Danimarka monarşisinden ayrılmıştır. Ülke yönetim sistemlerindeki bu hareketliliğe rağmen, Kuzey devletleri birçok konuda 18. yüzyıldan itibaren birlikte hareket edip örgütlenmiştir. Bu gelenek devletlerin bugünkü sınırlarının artık belirlenmiş olduğu 20. yüzyılın ilk yarısında resmi uluslararası yapıların ve işbirliklerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Danimarka, Norveç ve İsveç arasında 1919 yılında kurulan Kuzey Birliği (*The Nordic Association*) 1922 yılında İzlanda'nın, 1924 yılında da Finlandiya'nın katılımı ile genişlemiştir. II. Dünya Savaşı'ndan önce ise bu ülkelerin sosyal demokrat kesimleri ve işçi birlikleri bir araya gelerek Kuzey Sosyal Demokrat İş Hareketi Ortak Komitesi'ni (SAMAK) kurmuştur.

İşçi kuruluşları arasında tüm Kuzey ülkelerinde ortak politikalar izleme stratejisi diğer alanlarda da görülmüştür. Danimarka, İsveç, İzlanda ve Norveç 1952 yılında savunma dışındaki konularda ortak ve işbirliği içinde hareket etmek üzere bir araya gelerek Kuzey Konseyi'ni (*Nordic Council*) kurmuşlardır. Sonradan Finlandiya'nın da katıldığı ve ülkelerin bakanlıkları arasında örgütlenen bu konsey halen etkindir ve 1999 yılında Berlin'de ortak bir büyükelçilik kompleksi açacak kadar dış ilişkilerde işbirliğini ve Baltık ülkeleriyle yakın temaslarını sürdürmektedir (Nordic Co-operation, 2019).

3. İsveç Devletinde Anayasal Düzen: Monarşi ve Parlamento (Riksdag)

Uluslararası alanda kabul gören en temel tanımı ile İsveç'in devlet sistemi, parlamenter demokratik sistemle idare edilen anayasal bir monarşidir (United Nations DPADM, 2006: 6). Bu tanıma Kıta Avrupası'nda uyan Belçika, İspanya, Hollanda, Danimarka, Norveç ve Belçika gibi devletlerle benzerlik gösteren İsveç'in, ayırt edici özelliği ise anayasasının daha eski olmasıdır. Kendine özgü kavram ve kurumları olsa da ülkenin yasama sistemi ise tipik bir Avrupa devleti ile benzerlikler göstermektedir. Bu bölümde ülke monarşisinin işleyişi, anayasal yapısı ile birlikte açıklanmış, daha sonra ise ana hatları ile yasama sisteminin işleyişi ve örgütlenmesi tasvir edilmiştir.

3.1. İsveç'te Monarşi

İsveç 10. yüzyıldan bu yana krallık olarak örgütlenmiş bir devlettir. Bununla birlikte İsveç krallığının kabile yönetiminden, bir kral ve konseyin yönetimindeki merkezi bir güç haline gelmesi, 13. yüzyılın sonunda gerçekleşmiştir. *Kral Vasa* hakkında net yazılı kayıtların bulunduğu ilk İsveç Kralı olup 1523 yılında tahta çıkmıştır. Vasa

zamanında tahta çıkma hakları bir dizi anlaşma ile oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Ancak 19. yüzyılda bazı ayaklanmalar sonucu kralın değiştirilmesi, yeni kralın, veliahtların ve diğer taht mirasçılarının ölümü gibi nedenlerle, o dönem Avrupa ve İsveç üzerinde etkili olan Napolyon'un da onaylayacağı Fransız asıllı Bernadotte Hanedanı üyesi Jean Baptise Bernadotte İsveç Parlamentosu tarafından 1810 yılında kral ilan edilmiştir. Halen Bernadotte Hanedanı İsveç tahtında hüküm sürmektedir (Swedish Royal Court, 2019a).

Daha önceleri en büyük erkek veliahtın tahta çıktığı halefiyet düzeni, biraz da İsveç'te kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konusundaki hassasiyetlerin de etkisi ile 1980 de köklü bir şekilde değiştirilmiştir. Böylece halefiyet sistemi erkek mirasçıdan tamamen nesebe, yani cinsiyetten bağımsız olarak (*cognatic*) taht sahibi anne babadan doğmanın yeterli sayıldığı bir hale dönüştürülmüştür. Böylece İsveç dünyada cinsiyetten bağımsız olarak tahta çıkma düzenine geçen ilk ülke olmuştur. Kralın egemenliğine ilişkin 1809'dan 1974 yılına kadar geçerli olan "*Krallığa tek başına hükmeder*" kuralı 1974 Anayasa Yasası ile "*İsveç'teki bütün kamu gücü(egemenlik) halktan kaynaklanır*" olarak değiştirilmiştir. Böylece kraliyetin zaten de-facto olan sembolik egemenliği anayasada kaldırılmıştır. Bugün Kral'ın hak ve yetkileri tamamen anayasa ile sınırlandırılmış olup, Kral ülkenin en üst düzey temsilcisi ve sembolüdür. (Swedish Royal Court. 2019a).

Kralın temelde törensel ve temsile yönelik yetkilerinden birisi hükümet değişiklikleri sırasında Bakanlar Kurulu'na ve ayrıca düzenli olarak hükümet üyelerinden oluşan bilgilendirme kurullarına başkanlık etmesidir. Kral Dış İlişkiler Danışma Kurulu toplantılarına ev sahipliği yapar ve aynı zamanda her bir ordu kuvvetinin en üst rütbesine sahiptir. Aynı zamanda fahri başkomutan da kabul edilen kral ülkeyi dış ilişkilerde temsil eden en üst makamdır. Bu yetkisi doğrultusunda yabancı büyükelçilerin güven mektuplarını onaylar ve İsveç'in büyükelçilerinin güven mektuplarını da imzalar. Bunun dışında İsveç Kralı vergi mükellefi olup, kraliyetin fonları Riksdag tarafından belirlenir ve tahsis edilir. Ayrıca hanedan üyeleri de diğer İsveç vatandaşları gibi seçimlerde oy kullanma hakkına sahiptir (Swedish Royal Court, 2019b).

3.2. İsveç Anayasası

Geleneksel kökeni açısından geçmişi 14. yüzyılın ortalarına dayanan İsveç anayasası, uzun, istikrarlı ve barışçıl bir evrim sürecinin ardından yazılı ve yarı-sert (esnek olmayan) bir model olarak günümüze taşınmıştır (Ekiz, 2018: 114). Günümüzde İsveç Anayasası olarak da bilinen Instrument of Government (*Ars Regeringsform*) adlı temel anayasal metin, Avrupa'nın diğer anayasal monarşi ile yönetilen devletlerinden çok daha önce devreye

girmiştir. Avrupa'nın en eski yazılı anayasalarından olan bu metin 1772 yılında kaleme alınmıştır. Ancak söz konusu metin tek anayasal kaynak olmayıp, İsveç Anayasası'nın dört temel kaynağından en geniş kapsamlı olanıdır. İsveç'te monarşide tahta geçmenin düzenlendiği Taç Yasası ile temel hak ve özgürlüklerle ilgili Basın Özgürlüğü ve İfade Özgürlüğü Temel Yasası ise diğer anayasal metinlerdir. Bir başka ifade ile İsveç Anayasası'nda devlet düzeni ve güçler ayrılığı ile temel hak ve özgürlüklerin bir kısmı açıklanırken, monarşi ve düşünce özgürlüğü ile ilgili konular diğer kaynaklarda yer almıştır. Bu parçalı yapılanmanın nedeni ise anayasadan da önce devreye girmiş olan basın ve ifade özgürlüğü yasalarının bu haliyle korunarak ayrıca anayasaya taşınmamış olmasıdır.

İsveç anayasası, karşılaştırmalı hukuktaki geleneksel sınıflandırmada konumlandırılmasını zorlaştıran oldukça sıra dışı özelliklere sahiptir. İlk olarak anayasal nitelikte ve birbiri ile iç içe geçmiş dört ayrı belgeden oluşan kurumsal yapı, kıta Avrupası hukuk geleneği için aykırı bir durumdur. Ekiz'e (2018:121) göre ilk bakışta İsveç Anayasası'nın içeriğinde de bazı çelişkiler yer almaktadır. İsveç devleti ve hukuku, federalizmin hiçbir unsuruna yer vermeyen üniter bir yapıda olmasına rağmen bünyesinde çok uzun geçmişi olan bir yerel yönetim geleneğini de rahatlıkla barındırabilmektedir. Anayasa güçlü bir parlamento olarak Riksdag'ı bütün siyasal sistemin merkezine konumlandırmış olmasına rağmen -geleneksel nedenlerden dolayı- temsili nitelikte de olsa monarşi varlığını devam ettire gelmiştir. Yine Anayasada siyasi karar alma sürecinin kontrolü hükümete bırakılmış olmakla birlikte, devlet yönetimi fiilen yarı özerk merkezi idare teşkilatı tarafından yürütülmektedir. Zira bakanlıklar, kendisine bağlı idari teşkilatlara belli bir durumda nasıl karar alınacağı ve yasanın söz konusu duruma nasıl uygulanacağına ilişkin talimat verme yetkisinden mahrum bırakılmışlardır. Kamu yönetimindeki bu durum düalizm ilkesi olarak adlandırılır ve bu çalışmanın bir sonraki bölümünde ayrıca açıklanmıştır.

İsveç anayasasının temel hak ve özgürlüklere yaklaşımı da alışılmışın dışındadır. İlk olarak temel hak ve özgürlüklerin kuramsal temeline ilişkin yaklaşım, insan hakları doktrinindeki klasik yaklaşım ile örtüşmemektedir. Zira genel olarak bakıldığında İsveç anayasası bakımından temel hak ve özgürlükler, anayasa var olduğu için vardır ve sadece onun öngördüğü sınırlar içinde var olabilirler. Yine temel hak ve özgürlüklerin sınırlaması rejimi ve yöntemine ilişkin düzenlemeler de bu anayasal sistemi ilginç hale getiren özelliklerden bir tanesidir. İsveç anayasasında yasaların anayasaya uygunluğunun denetlenmesine ilişkin bir düzenleme olmasına rağmen bu işle görevli bir anayasa mahkemesi yoktur. İsveç yargı sistemini sıra dışı

kılan bu unsuruyla anayasa, anayasal denetim yetkisini olağan mahkemelere ve idari mercilere vermiştir. Ekiz (2018: 121) böyle bir yetkinin İsveç anayasa sisteminde yargı dışı kurumlara da tanınmış olmasını, anayasanın kendisine ve getirdiği sisteme duyduğu güvenin bir ifadesi olarak yorumlamaktadır.

Ekiz'e göre (2018:122) İsveç Anayasası'nda yurttaşların siyasi karar alma sürecine katılımını sağlayan temel hak ve özgürlüklere sağladığı ayrıcalıklı konum, çoğulcu demokratik siyasal düzene atfettiği önemin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Herkesin ülke ormanlarından ve doğal çevreden serbestçe yararlanabilmesini ifade eden "genel giriş hakkı"na yer verecek kadar hassas davranan ve güçlü bir sosyal refah devleti olarak bilinen İsveç anayasasının ekonomik haklara yer vermemesi dikkat çekicidir. İsveç anayasası bir taraftan genel olarak idarenin eylem ve işlemlerinde temel hak ve özgürlüklere riayet edip etmediğinin yargısal olarak denetlenmesi konusunda bilinçli bir eksiklik ortaya koyarken, bir taraftan da bu görevi idareyi meclis adına denetlemekle görevli olan ombudsmanlık kurumuna vermektedir (Ekiz, 2018: 122). Tamamen İsveç'e özgü olarak ortaya çıkan, sonradan dünyaya yayılan anayasal bir kurum olan ombudsmanlık yetki ve görevleri ile birlikte yargı başlığı altında ayrıca açıklanmıştır.

3.3. Riksdag (İsveç Parlamentosu)

İsveç'te parlamento benzeri toplantıların kökeni 15. yüzyıla dayanmakla birlikte, 1540'lı yıllarda Kral Gustav Vasa'nın çağrısı ile toplanan ilk düzenli meclis Riksdag adıyla anılmaya başlanmıştır. Bu ilk Riksdag'larda asiller, ruhbanlar, kentliler ve köylüler olmak üzere ülkenin dört temel sosyo-ekonomik sınıfı temsil edilmiştir. Komitelerin kurulup, toplantıların kural ve şekillerinin belirlendiği 17. yüzyılda ise Riksdag güçlenmeye başlamıştır. Kral Karl XI aynı yüzyılın sonunda monarşiyi Riksdag aleyhine güçlendirmiş, ancak özellikle 18. yüzyılda İsveç parlamentosu, parlamenter anayasanın ve temel hak ve özgürlüklerle ilgili düzenlemelerin arka arkaya devreye girmesiyle altın çağını yaşamıştır. Bu nedenle 18. yüzyılın özellikle ilk yarısı Özgürlükler Çağı adıyla bilinmektedir (Sverige Riksdag, 2019a). Bu dönemde Riksdag'ın çalışma düzeni ve komiteleri gelenekselleşerek bugüne değin taşınan yapısı şekillenmiştir. Ayrıca yine bu dönemde parlamentoda iki partili siyasal bir sistem ortaya çıkmıştır. Gece keplileri (Night caps) ve Şapkalılar (Hats) isimli bu iki merkantilist parti arasındaki başlıca fark, Keplilerin daha dışa açık ve özellikle Rusya'ya karşı ılımlı dış politikalar izlemesi olmuştur. İktidarın 1738-1765 döneminde Şapkalılara geçmesi ile birlikte Rusya'ya karşı Fransa ile yapılan ittifak Finlandiya'nın kaybedilmesine; kontrolsüz ekonomik ve mali politikalar da ülkenin ekonomik krize girmesine neden

olmuştur. Bu kez önce Kral Gustav III kansız bir darbe ile yönetimi ele geçirmiş ve parlamenter düzen sekteye uğramıştır. Ancak İsveç Aydınlanma Çağı'nın etkilerini uzunca bir süre yaşamıştı ve parlamenter düzeninin restore ederek güçler ayrılığı ilkesini netleştiren bir anayasa değişikliğine giderek 1809'da tekrar meşru monarşi sistemini benimsemiştir (Sveriges Riksdag, 2019a).

İsveç'te yasama düzeninin geçirdiği başka bir önemli değişiklik ise 1865 yılında dört toplumsal sınıfın ayrı ayrı temsil edildiği tek kamaralı sistemin lağvedilerek bikameral düzene geçilmesidir. Bu düzende ilk kamarada meclis üyeleri dolaylı olarak şehir konseyleri ve belediye meclislerince seçiliyordu. Bu mecliste eğitim ve refah düzeyi kriterlerinin esas alındığı iddia edildiğinden, sadece gelir, refah ve yaş olarak belirli kriterlere uyan adaylar (kadın veya erkek) seçilme yeterliliğine sahip olabiliyordu. İkinci kamarada ise sadece erkekler seçilebilirken, seçmenlerin taşınmaz sahibi olması veya yıllık gelirleri üzerinden vergi mükellefi olmaları şart koşuluyordu. (Sveriges Riksdag, 2019a). Ancak bu kriterler 20. yüzyılın başlamasıyla birlikte kadınlar lehine aşamalı olarak değişmiş, 1919 yılında seçme ve seçilme hakkını kazanan kadınlar 1921 yılından sonra giderek artan oranlarda Riksdag'a seçilmeye başlamıştır.

İsveç'in iki kamaralı sistemi 1971 yılına kadar sürmüş, bu tarihte 350 üyeli tek meclis düzenine geçen İsveç yasaması yasama ve bütçe için ayrı komiteler oluşturma geleneğini de değiştirmiştir. Bunun yerine farklı uzmanlık alanlarında görevlendirilmiş 16 komite ihdas edilmiştir. İsveç'in 1974'de tekrar değiştirilen anayasasında yasama ile ilgili gelenekler anayasa metnine dâhil edilmiş ve seçimlerden sonra meclis sözcüsüne yeni hükümetin kurulması işinde merkezi bir rol verilmiştir. Milletvekili sayısının 350 ve dolayısı ile çift bir sayı olması, 1973 Riksdag seçimlerinden sonra parlamentoda her biri 175 sandalyeli sosyalist ve sosyalist olmayan iki bloğun oluşmasına yol açmıştır. Bu dönemde Riksdag'da bazı oylama sonuçlarında yaşanan oy eşitlikleri sebebiyle karar alabilmek adına kura çekilmesi yoluna gidilmiştir. Bunun üzerine 1976'dan sonra Riksdag'daki milletvekili sayısı tek bir sayı olan 349'a indirilmiştir (United Nations DPADM, 2006: 8).

İsveç Parlamentosu'nda yasa taslaklarını inceleyip tartışan ve yasalaşma sürecinden önceki son halini veren komiteler bulunmaktadır. Bu komitelerin 15 tanesi kalıcı nitelikte olup ihtisas alanları farklıdır. Gerektiğinde bu alanlar dışındaki konularda geçici komiteler de kurulabilmektedir. İsveç parlamentosunun kalıcı komiteleri, Medeni (Hukuk) İlişkiler, Anayasa, Kültür İşleri, Savunma, Eğitim Komitesi, Çevre ve Tarım, Finans, Dış İlişkiler, Sağlık ve Refah, Endüstri ve Ticaret, Adalet, Sosyal Güvenlik, İş Piyasası, Vergi, İletişim ve Ulaştırma

Komiteleridir. Bazı durumlarda bir komite özel bir konu hakkında başka komite veya komitelerle ortak çalışmak isteyebilir. Böyle durumlarda geçici mahiyette ortak komiteler oluşturulur. Örneğin Dış İlişkiler ve savunma komiteleri zaman zaman ortak komite olarak çalışmaktadır (Sveriges Riksdag, 2019a).

Komisyonlar her parlamento seçiminden sonra tekrar belirlenmekle beraber komisyonların 17 üyesi ve asil üye sayısı kadar da yedek üyesi bulunmaktadır. Komite üyelikleri meclisteki sandalye sayısı ile orantılı olarak dağıtılmıştır. Komiteler hükümetten veya meclis üyelerinden gelen yasa tasarılarını değerlendirmekle ve meclise sunulmadan önce ön rapor hazırlamakla yükümlüdür. Komite toplantıları basına ve kamuya kapalı olmakla beraber, yasa tasarıları hakkındaki nihai raporlar kamuya ve parlamentoya sunulur (Sveriges Riksdag, 2019b). Bazı yasa tasarıları için parlamento dışından da katılımı araştırma komisyonları da kurulabilir. Hükümet bu komisyonların raporlarına göre yasa tasarılarını hazırlayabilir veya mevcut tasarıları değiştirebilir. İsveç'te yasa tasarıları meclise sunulmadan önce genellikle Yüksek Mahkeme ve Yüksek İdari Mahkeme üyelerinde oluşan Yasama Konseyi'ne gönderilir. Burada yasa tasarılarının mevcut yasalarla, anayasa ile veya hukuk devleti ilkesine uygunluğu denetlenmektedir (Sveriges Riksdag, 2019c). Bütün bu aşamalardan geçen yasa Riksdag'da oylamaya sunulur ve salt çoğunluk esasına göre kabul edildikten sonra yasalaşır.

3.4. Ombudsmanlık (Ombudsperson) Kurumu

Ombudsmanlık kurumu İsveç yönetim ve siyaset anlayışının yargı sistemine taşınmış özgün bir unsuru olup, bu kurum sonradan diğer ülke yönetim sistemlerine de taşınmış, Osmanlı ve İslam devletlerinden esinlendiğine dair güçlü savunular olsa da, bir İsveç buluşu olarak ihraç edilmiştir (Menteşe, 2015:71; Gişi, 2017:4-5). Siyaset üstü bir kurum olan ombudsmanlık parlamentoyla ilişkilidir ve ombudsmanlar Parlamento Ombudsmanı (*Riksdagens Ombudsmän*) sıfatını taşırlar (United Nations DPADM.2006:9). Resmi anlamda ilk ombudsmanlığın 1709 Rusya Savaşı'nda yenildikten sonra Türkiye'de sürgün olarak bulunan İsveç Kralı XII. Charles'ın 1713'de ülkesine gelince adalet ombudsmanlığı (*justitieombudsmän*) adıyla ihdas edildiği belirtilmektedir (Aufrecht, 2000: 2). Ombudsmanın başlıca görevi, krallık memurları ve hakimlerinin yasaları uygulayıp uygulamadığını ve güçlerini kötüye kullanıp kullanmadığını denetlemek ve gözetlemek olmuştur. İsveç'te uzun bir otokratik dönemden sonra 1809 yılında ilk kez toplanan Riksdag anayasal düzen kurmayı amaçlamış ve kral ve meclis arasında gücü dengelemek üzere yeni bir anayasayı hayata geçirmiştir. Bu anayasa yasal yetenekleri ve dürüstlüğü ile öne çıkan bir ombudsmanın meclis tarafından

görevlendirilmesini sağlamıştır (Aufrecht, 2000: 2). Bu erken dönem ombudsmanlık kurumuna savcılık dahil bazı yargı yetkileri de verilmiştir.

Günümüzde İsveç'te parlamento ombudsmanı kamu yönetimine dâhil olan kişi ve kurumların yasalara ve düzenlemelere uymalarını ve görevlerini tam olarak yapmalarını gözetmekle yükümlüdür. Ombudsman halktan gelen şikâyetleri değerlendirir veya re'sen kendisi soruşturma yapabilir. Aynı şekilde ombudsman gibi bağımsız bir kişilik olan Adalet Şansölyesi, her ne kadar hükümet tarafından görevlendirilmiş olsa da, kamu yönetimine dâhil olan kişi ve kurumların gözetlenmesinden sorumlu olarak halktan gelen yakınmaları inceler. Bu gözetleyici rolünün dışında Adalet Şansölyesi devlete yönelik zararlarla² ilgili şikâyetleri de inceler. Ancak her iki kurum da başka bir kamu kurumunun veya mahkemelerin kararlarını yargılama veya değiştirme yetkisini haiz değildir (Sweden Ministry of Justice, 2015:31).

İsveç'te herhangi bir merkezi ya da yerel yönetimlere ait bir kamu kurumunun veya kamu çalışanının tutumundan veya faaliyetlerinden yakınan vatandaşlar şikayetlerini ombudsmana iletebilirler. Ombudsmanın İsveç Parlamentosu milletvekillerinin, bakanların, hükümetin veya İl veya belediye meclisi üyelerinin iş ve eylemleri üzerinde yargılama yetkisi bulunmamaktadır. Ombudsmanın görev ve yetkisi anayasada özel olarak tanımlanmış olup, İsveç'te şu anda çocuklar için faaliyette bulunan bir Çocuk Ombudsmanı (*Barnombudsmanne*), bir Etnik Ayrımcılık Ombudsmanı, Cinsiyet ayrımcılığına karşı aktif olan bir Ombudsman, Fırsat Eşitliği Ombudsmanı (*Jämställdhetsombudsmannen*) ve ombudsmanlıkla görevli İsveç Tüketici Ajansı (*Konsumentverket*) ve İsveç Basın Ombudsmanı olmak üzere altı Ombudsmanlık kurumu bulunmaktadır.

İsveç'e özgün bir kurum olarak kurulmuş olan Ombudsmanlık dünyada önce İsveç'le tarihi bağları olan Kuzey ülkelerinde benimsenmiştir. İsveç anayasasının kabulünden önce İsveç'ten ayrılarak Çarlık Rusya'sının hâkimiyetine giren Finlandiya özerk bir bölge olarak İsveç hukukuna uymaya devam etmiş, 1919'da bağımsızlığını kazanınca ilan ettiği ilk anayasasında ise parlamento'ya bağlı bir ombudsmanlık ihdas etmiştir. Benzer bir şekilde Norveç 1962, Danimarka ise 1954 yılında ombudsmanlık kurumunu kurmuştur. Danimarka ve Norveç modellerinde İsveç'ten farklı olarak ombudsmana soruşturma yetkisi tanınmamıştır (Aufrecht, 2000:2-3; Sürekli, 2016 :65-74).

² Şansölye kamu zararına neden olan davalarda devleti temsil etmekte ve savunmaktadır.

Dünyanın diğer ülkelerinde de demokratik düzenin yerleşmeye başlaması ve insan haklarının korunmasına doğru bir geçiş döneminin başladığı İkinci Dünya Savaşı sonrasında Ombudsmanlık yaygınlaşmaya başlamıştır. Önce Avrupa ülkelerinde, 1960lardan sonra ise Kuzey Amerika ve Okyanusya ülkelerinde kurulan ombudsmanlık, 1980lerden sonra Asya ve Güney Amerika ülkelerinde de yaygınlaşmıştır. SSCB'nin dağılması ile demokratik yönetim düzenlerine arka arkaya geçen Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri de bu zincirin son halkaları olmuştur (OECD, 2019).

Ombudsmanlığın kamu yönetimi ve siyaset açısından asıl önemi vatandaşların bürokrasinin her aşamasında bürokratlarla veya seçilmiş yöneticilerle yaşadıkları anlaşmazlıklar için başvurabilecekleri bir merciinin varlığının olumlu psikolojik etkisidir. İsveç'te yönetim ve siyasetin temel deseni bireylerin haklarına verilen önem ve bireyle yönetim arasındaki konularda bireyin öncelenmesi olmuştur (Rosenthal, 1964: 226-227). İsveç'teki ombudsmanlığın günümüzdeki temel fonksiyonu da budur.

4. İsveç'te Kamu Yönetimi ve STK'lar: Refahın Yönetimi

İsveç'te kamu hizmetleri işlevleri ve teşkilatı bakımından küçük bir merkezi hükümetin yönlendirdiği, ancak hiyerarşik olarak doğrudan kendine bağlı olmayan kamu ajanslarınca ve köklü bir geleneğin devamı olarak özerk ve güçlü bir yerel yönetimler örgütüne yürütülür. Bu tür bir kamu yönetimi ülkeye özgündür ve düalizm ilkesi adı da verilen küçük merkezi yönetim-güçlü yerel yönetimler ayrılığına dayanmaktadır. Aşağıda ana hatları ile İsveç kamu yönetiminin ülkeye özgü refah devleti modelini yürüten ilke ve kurumları tasvir edilmiştir.

4.1. İsveç Kamu Yönetimi Modeli: Düalizm İlkesi ve Adem-i Merkeziyetçi Örgütlenme

İsveç idari bir model olarak üniter, parlamenter ve çok partili siyasi hayata sahip bir devlet olarak tanımlanabilir. Bu temel tanıma anayasal monarşisi ve sosyal refahı öncelediği de eklendiğinde İsveç devlet modelinin genel unsurları tamamlanmış olacaktır. İsveç'in idari yapısının diğer bir ayırt edici özelliği ise kamu hizmetlerinin merkezi yönetim dışına yayılmış (*bottom-heavy*) olmasıdır. Yürütmenin merkezi yönetim dışına yayıldığı bu model üniter bir devlet için oldukça sıra dışıdır. İsveç'te kamu hizmetlerinin önemli bir kısmı yerel yönetimler tarafından sağlanmaktadır. Birçok Batılı ülkenin tersine İsveç'te merkezi yönetim bir takım büyük bakanlıklar halinde örgütlenmemiştir. Bakanlıklar küçüktür ve Başbakan etrafında toplanarak birlikte hükümet ofisi (*Regeringskansliet*) adı verilen bir organizasyonu oluşturan parçalardan ibarettir. Yürütmede karar verme

ve uygulama işlerinin çoğu yerel yönetimler aracılığı ile tabana yayılmıştır. Ülkenin bütün idari yapısı 18. yüzyıldan bu yana düalizm olarak da adlandırılan ve İsveç İdari Modelini de tanımlamakta kullanılan bu prensibe göre örgütlenmiştir (Jacobsson ve Sundströ, 2007:8).

İsveç'te temel yürütme organı merkezde seçilmiş hükümettir. Hükümetin başı seçilmiş Başbakan'dır ve Bakanlar Kurulu Başbakan tarafından atanır. Ayrıca bakanlardan birisi de bakanların başı olarak belirlenir. Genellikle Riksdag üyeleri arasından atanmakla beraber mecliste yer almayan politikacılardan veya politikayla ilgisi olmayan uzmanlar arasından da bakan atanabilir. Kabine üyeleri milletvekilliğinden göreve atandıklarında istifa ederler (United Nations DPADM, 2006:7). Ülkede birlikte bütün merkezi yönetimi oluşturan 12 bakanlık vardır. Yakın tarihli kayıtlara göre 204'ü siyasi olarak atanmış, kalanları sürekli kadrolu statüde bulunan toplam sadece 4630 personel çalışmaktadır (Government Offices of Sweden, 2017: 63). Bu sayı merkezi yönetimin diğer ülkelerin idari yapıları ile karşılaştırıldığında ne kadar küçük olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bakanlıkların diğer ülkelerde bizzat üstlendikleri icrai fonksiyonlarının ise yarı-özerk statüde, Türkiye'deki ilgili kuruluşlara ve kısmen de üst kurullara benzetilebilecek yarı özerk devlet ajanslarına (*state agencies*) verildiği görülmektedir. Kendi taşra teşkilatları da olan ve her biri konusu ile ilgili alanlarda bakanlıkla koordineli olarak faaliyet gösteren bu ajanslar merkezi yönetimde çalışan kamu personelinin % 98'inden fazlasını istihdam ederler. Merkezi hükümetin bu ajanslara talimat vermesi anayasal olarak kısıtlandığından, devlet ajansları merkezi hiyerarşiden önemli ölçüde bağımsızlardır. Bakanların tek başlarına talimat verme yetkisi yoktur, ancak en az beş bakanın birlikte karar verdiği durumlarda merkezi yönetim devlet ajanslarına talimat verebilir ve bu talimatlar da belirli kişilere değil kurumun tüzel kişiliğine yönelik olabilir. Ayrıca yasalarda özel olarak yetkili kılındığı konularda ajanslara kesinlikle talimat verilemez ve bu durumlarda tek belirleyici ilke ise hukuk devleti ilkesidir. Merkezi yönetiminin temel örgütlenme ilkesi olan bu düalist yapı İsveç'e özgüdür. Devlet ajanslarının icrai işlevlerine rağmen, kamu yönetimi alanında kalan hizmetlerin çoğu yerel ve bölgesel yönetimler; yani belediye (*kommun*) ve il konseyleri (*kommunstyrelse*) tarafından yürütülmektedir. Eğitim, sağlık ve yaşlı/çocuk bakımı gibi yoğun alanlardaki hizmetlerinin tamamının yerel yönetimlere bırakılmış olması, İsveç'in bütün kamu personelinin % 80'nin yerel düzeyde istihdam edilmesine neden olmaktadır (Jacobsson vd. 2015: 28-29).

İsveç diğer Kuzey ülkeleri gibi yönetim reformları açısından birçok güçlü avantaja sahiptir. Bunun birinci nedeni yapısalıdır. Siyasal sistem istikrarlı ve geniş ölçüde konsensus üzerine bina edilmiş bir yapıya sahiptir. Kısa

ömürlü yönetimler ve yönetimde aşırı farklılıklar gösteren ideolojilerin yarattığı bir karmaşa söz konusu değildir. İkincisi ise kamu hizmetlerinin deneyimli ve iyi eğitilmiş personel tarafından yürütülmesi, kamu yönetiminin büyük ölçüde siyasi kayırmacılıktan ve yolsuzluklardan uzak olarak yapılmış olmasıdır. İsveç'teki topluluk odaklı yönetim/siyaset anlayışı (*communitarianism*) özellikle yerel yönetimlerde köklü ve sağlam bir geleneği temsil etmektedir. Politt'e (2012: 140) göre bu iki neden yerel yönetim ve katılımcılık gibi Avrupa'da hayata geçirilmekte olan yönetim reformlarına zaten aşına olan ülkeyi, bu konudaki daha kapsamlı uygulamalara kendiliğinden hazırlıklı olmasını sağlamaktadır.

Reformların da etkisi ile İsveç son 20 yıldır kamu harcamalarını ılımlı bir düzeye indirmiş³, OECD tablolarındaki kamu harcamalarının aşırı olduğu ülkeler arasında olmaktan çıkmıştır (Politt, 2012: 139). Kamu harcamalarının azalmasına rağmen İsveç'te kamu personelinin sayısının görece olarak yüksek olduğu görülmektedir. Kamu personelinin dağılımı incelendiğinde İsveç'te düalist modelin yansıması açıkça görülmektedir. İsveç'in merkezi yönetimin neredeyse tamamı yarı bağımsız ajanslarda istihdam edilen 286.000 personeline karşılık 1.098.000 kamu personeli yerel yönetimlerde istihdam edilmektedir. Bu durumda, merkezi yönetim ve yerel yönetimin kamu istihdamındaki payları % 21 ve % 79'e karşılık gelmektedir. Diğer yandan kamu sektörünün toplam istihdamdaki payı ise 1.385.000 kamu çalışanına karşı özel sektördeki toplam çalışanın 3.403.500 olduğu İsveç'te % 29'a karşılık gelmektedir. (Swedish Agency for Government Employers, 2016). OECD istatistiklerine göre % 28.6'lık oranla tüm OECD ülkeleri arasında üçüncü olan İsveç, kamu sektöründeki istihdam oranı açısından % 18.1'lik OECD ortalamasının çok üzerindedir (OECD, 2015). Kamunun istihdam piyasasındaki bu büyük payının İsveç'in refah devleti modelinin bir sonucu/getirisi olduğu ileri sürülebilir.

4.2. Yerel Yönetimler

İsveç'in toprak üzerinde yerel yönetim örgütlenmesine son şeklini veren 1992 İsveç Yerel Yönetimler Yasası, İsveç yerel yönetimlerini her biri seçilmiş üyelerden oluşan bir belediye konseyi tarafından yürütülen 290 belediye halinde örgütlemiştir. Yerel yönetimin ilk kademelendiği alan ise il olarak da adlandırılabilir olan idari bölgelerdir. İsveç'i 21 idari bölgeye bölen bu iller (*län*) yine seçilmişlerden tertip olunmuş il konseyleri

³ İsveç'teki 1990 sonrası kamu yönetimi reformlarını analiz eden Sundstörn'e göre Yeni Kamu İşletmeciliği reformları İsveç'te de gündeme gelmiş, ancak devletin bir miktar küçülmesine yol açsa da etkileri sınırlı olmuş, reformlar İsveç sorunlarına İsveç'e özgü çözümler üretecek şekilde uygulanmış ve doğrudan politika transferi ile bir reform ithaline gidilmemiştir (Sundstörn, 2016: 325-328).

tarafından yönetilir. İl düzeyindeki siyasi meseleler bir yandan doğrudan karar vericilerin bölge halkınca seçildiği bu il konseyleri tarafından ele alınırken, diğer yandan da hükümetin il düzeyinde temsilcisi olan il idare kurulları (*länsstyrelse*) da sürece dahil olur. Ayrıca bazı kamu otoriteleri de bu kurullar aracılığı ile il düzeyinde faaliyetlerini yürütebilirler. Benzer bir şekilde belediyelerin de seçilmişlerden oluşan özel meclisleri olan belediye konseyleri (*kommunfullmäktige*) bulunmaktadır (United Nations DPADM. 2006: 8). Bu konseyler de karar verici organlar olarak işlev görmektedir.

İsveç'te yukarıda ayrıntıları verilen yerel yönetimler merkezle ilişkilerinde oldukça özerktirler ve merkezin vesayet gücü anayasal olarak sınırlı ve zayıftır. Lövdén'e (2014:1) göre yerel kendinden-yönetim (self-government) İsveç'in kadim bir geleneği olup, temel bir anayasal değerdir. Bu durum İsveç Anayasası'nın temel kaynaklarından olan Instrument of Government (2015:14/2) belgesinin yerel yönetimlerin temel işleyişini düzenleyen bölümünde açıkça düzenlenmiştir: *“Yerel otoriteler kamu çıkarına ilişkin yerel ve bölgesel meselelerden yerel kendinden-yönetim ilkesi temelinde sorumludurlar. Daha detaylı kurallar yasa ile belirlenir. Aynı ilke doğrultusunda yerel yönetimler yasalarda belirtilen diğer konularda da ayrıca sorumludur”*. Aynı bölümün devamında yerel kendinden-yönetim ilkesi üzerindeki herhangi bir kısıtlamanın kısıtlama amacının kaynaklandığı gereklilik durumunu aşamayacağına hükmedilerek yerel yönetimlerin özerkliği pekiştirilmiştir (Instrument of Government, 2015: 14/3). İsveç ayrıca Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı (*European Charter of Local Self Government*) onaylamış olup bu ilke doğrultusunda toplumsal refaha dair birçok yaşamsal alanda kamu hizmeti verilmesi sorumluluğunu üstlenmiştir (Lövdén, 2014:1). İsveç'te devletin taşıyıcı unsurlarından olan yerel yönetimler yetki ve mali kaynak açısından güçlü belediyelerle donatılmıştır. Temel eğitim, çocuk ve yaşlı bakımı, kültür hizmetleri gibi refaha yönelik belediye yükümlülüklerine; su, kanalizasyon, atık yönetimi, kurtarma çalışmaları gibi temel teknik faaliyetler eşlik eder. Yerel yönetimlerin işlerinin idaresinde kullanmak üzere geniş vergi yetkileri de bulunmaktadır (Instrument of Government, 2015: 14/4) .

İsveç'te geleneksel ve anayasal olarak güçlü olan yerel yönetimler 1970'lerle beraber yükselen Yeni Sağ ve beraberinde gelen liberalizasyon politikalarından önemli ölçüde etkilenmiştir. *“Etkisi Güçlendirilmiş Halk”* sloganı ile yerel yönetime kamu dışındaki aktörlerin ve halkın katılımı teşvik edilmiş, halkla birlikte yerel yönetim politikası yapma anlayışı öne çıkmıştır (Akarçay, 2015: 398). Avrupa'nın tamamında yerel yönetimlerde katılımcılık ve demokratikleşme adı altında yerel yönetimleri piyasa

aktörlerine dahil ederek, kamu sektörünün etkisini ve karar verme mekanizmalarını liberalizasyon politikaları doğrultusunda azaltmayı amaçlayan neo-liberal akım İsveç'in güçlü yerel yönetim geleneğini de etkilemiştir. Akarçay'a (2015: 398) göre bu reformların yerel yönetimleri piyasa gibi işletme fikri önem kazanmış ve demokratikleşme mottosu geri planda kalmıştır. Tartışılan bu reformlarla birlikte İsveç'in yerel yönetimlerinde bağımsız (self-government) yeni bir idari model ortaya çıkmıştır. Merkezi yönetimin yetkilerinin yerel yönetimlere aktarıldığı 1991 tarihli Yerel Yönetim Yasası bu reformların geldiği son nokta olmuştur. Böylece yerel yönetimlerin vergi koyabileceği, şirket kurabileceği, ekonomik ve sosyal konularda iç ve dış ilişkiler geliştirebileceği ve kar amacı gütmeyen organizasyonlar oluşturabileceği bir model kurulmuştur (Akarçay, 2015: 399).

Bu reformla yetkiler merkezden yerele, dolaylı olarak da STK ve özel sektör aktörlerine aktarılmış, bir başka deyişle geleneksel refah devleti politikalarının tersine dönmüştür. Refah devletinde aracı kullanmadan kamu kaynaklarının, ekonomideki atık değerın doğrudan vatandaşla paylaşılması ve/veya doğrudan vatandaşa hizmet modeline zarar verilmiştir. Bununla beraber refah politikalarının yönünün ne kadar değiştiği ve kamu yönetimi hizmet alanı ve kaynaklarının ne ölçüde diğer aktörlerle paylaşıldığı tartışmalıdır.

4.3. İsveç'te Sivil Toplum Kuruluşları

İsveç'in toplumsal refaha önem veren gelenekleri ve kamu yönetimi hizmet alanlarının kapsayıcılığına rağmen Sivil Toplum Kuruluşlarına da önem veren bir devlet olduğu söylenebilir. İsveç, hükümet kaynaklı STK destekleme fonlarının 1952 yılında başlatması itibarıyla, bu tür bir desteğin yürürlüğe ilk kez girdiği OECD ülkesidir (United Nations, 2006).⁴ Aslında İsveç'in sosyal refah sistemi büyük ölçüde kamu sektörüne dayalı olarak vergilerle finanse edilen bir modeldir (Sama, 2012: 64). Ancak 90'lı yıllardaki ekonomik krizlerden sonra üçüncü sektör olarak STK'ların da bu sistemdeki rolü büyümüş ve STK'lar önem kazanmıştır. İsveç'te STK'lar toplumsal bir sermaye yaratmanın yanı sıra farklı sosyo ekonomik grupların savunuculuğunu da üstlenmektedirler (Sama, 2012: 65). Ayrıca sosyal refahın çekirdeği olarak sayılabilecek bazı temel sosyal hizmetlerin sağlanmasında da rol oynamaktadırlar. İsveç'te STK'lar kamu hizmetlerini bütünüyle üstlenmekten çok, devletin boş bıraktığı alanları doldurmakta bir başka deyişle açıklarını kapatmaktadır (Sama, 2012: 65). İsveç'te sosyal hizmetlerin % 18'ini ve sağlık hizmetlerinin % 6'sını sağlayan

⁴ STK'lara sistemli devlet yardımı ABD'de 1961'de, Almanya'da 1962 yılında, İngiltere'de ise 1974 yılında başlamıştır.

STK'lar kamunun ve kara yönelik faaliyet gösteren özel sektörün yanında üçüncü bir sektör olarak belirgin bir rol üstlenmiştir.

4.4.1. İsveç STK'larının Genel Özellikleri: Sınıflandırma ve Terminoloji Sorunu

Hayırseverlik kavramı ise İsveç için alışılmadık bir durum olup, bu alanda faaliyet gösteren STK'lar bile kendilerini bu isim adı altında tanımlamaktan ve bağış yapma kavramından kaçınmaktadır. İsveç halkı bağış ve iyilikseverlik konseptine tedirgin bir biçimde yaklaşmaktadır. Nitekim İsveç STK'larının İngiliz veya Amerikan konseptlerindeki haliyle doğrudan bir karşılıkları yoktur. İsveç'teki STK sektörü heterojen olup bunları tek bir kavram altında birleştirmek imkânsız gibidir. Yakın tarihli bir araştırmaya göre İsveç'teki STK kavramlarından/terimlerden hiç birisi STK'lardan % 50'den fazlası için geçerli değildir. Ayrıca bu konuda bir standartlaşma çabası da yoktur. (Lundström and Wijkström, 1995: 5) En çok kullanılan terimler halk hareketleri/inisiyatifleri (*popular movements*) çıkar grubu örgütleri (*interest organization*), gönüllü sektör ve kâr amacı gütmeyen (*ideel*) sektör şeklindedir. Daha az da olsa sivil toplum, enformel sektör, sosyal ekonomi, enformel ağ gibi terimlerin de kullanıldığı görülmektedir. Bu farklı kavramlar genellikle alt gruplara yönelik olarak kullanılır ve bazen de STK konseptine aykırı olan veya temelde politik amaçlarla hareket eden örgütlenme ve eylemler için de bunlara başvurulur.

Vakıf ve dernek dışındaki STK örgütlerinin çoğu kendini tanımlarken halk hareketleri (*popular movements*) veya insancıl faaliyet gibi etiketleri tercih etmektedir. Lundström ve Wijkström'e (1995:8) göre halk hareketlerini dar anlamıyla iki sınıfta incelemek mümkündür. Bunlardan birincisi güçlü İsveç İşçi hareketi ile ilgili topluluklar olmakla beraber özgür kiliseleri ve bağımlılık karşıtı gruplar da bu sınıfa dahil edilebilir. İkinci ve daha yeni olan sınıfta ise kadın ve çevre hareketleri yer alır. Daha geniş olarak ele alındığında tüketici kooperatifleri, spor hareketleri ve üniversiteleri de halk hareketlerine dahil etmek mümkündür. Bu hareketlerin hepsinin dernek formunda olmaması İsveç'te STK'ların tanımlanmasını ve sınıflandırılmasını daha da karmaşık hale getirmektedir. Bununla birlikte İsveç STK'larını; daha çok savunma ve temsili önceleyen ve hükümeti etkilemeye yönelik çıkar örgütlenmeleri ile doğrudan hizmete yönelik gönüllü sektörü olmak üzere iki sınıfta ele almak mümkündür (Lundström and Wijkström, 1995: 8-9).

İsveç'te üye sayıları açısından en büyük STK'lar konut ve tüketici kooperatifleri, sendikalar ve spor kulüpleridir. İsveç halkının % 50'si STK'larda, özellikle de derneklerde gönüllü olarak çalışmaktadır. Dernek üyelik oranı başta spor kulüpleri ve sendikalar olmak üzere 20. yüzyıl

boyunca sürekli artış göstermiştir. Sadece bağımsız kiliseler ve bağımlılık karşıtı derneklerde üye kaybı yaşanmıştır. İsveç STK'larının başka önemli bir hususu da şemsiye örgütlerin sayısının artışıdır. Özellikle işçi sendikaları federasyonları oldukça yaygın ve güçlüdür (Lundström and Wijkström, 1995: 6-7).

Önceden de vurgulandığı gibi, İsveç'te sağlık hizmetleri, sosyal refah ve yetişkin eğitimi dışındaki eğitim alanlarında devletin kamu politikaları eşitlik ilkesi doğrultusunda yönlendirilmiş ve kapsayıcıdır. Dolayısı ile devletin hali hazırda etkin ve kapsayıcı olduğu bu alanlarda önemli hizmetlerin çoğu kamu sektöründe üretilir ve STK'ların rolü görece olarak minimize edilmiştir. Ancak yerel düzeyde STK'ların üyeleri ve profesyonel çalışanları genellikle resmi olmayan ve gönüllülük esasına dayanan biçimlerde kamu sektörünün hizmet üretimine çok önemli katkılarda bulunmaktadır (Chartrand, 2002:14-16). Sosyal hizmetler ve sağlık alanında bu katkılar arasında yaşlıların, alkol ve uyuşturucu sorunları olanların, evsizlerin, hastanede yatan hastaların ve cezaevindekilerin desteklenmesi sayılabilir. İsveç belediyeleri sahip oldukları önemli derecedeki özerklikleri nedeniyle eğitim, sosyal yardım, çocuk bakımı, yaşlı bakımı ve eğlence işleri gibi alanlarda hayati bir rol oynamaktadırlar. Bu alanların pek çoğunda da STK'lar belediyelerle işbirliği halinde faaliyet göstermekte ve dolayısı ile yerel yönetimlerden de önemli mali destekler alabilmektedir (Lundström and Wijkström, 1995: 8-9; Wijkström, 2004:20).

4.4.2. Vakıf ve Dernek Tüzel kişiliğine Sahip STK'lar

İsveç'te STK'lar için kullanılan başka bir sınıflandırma kriteri ise hukuki boyutudur. Bu sınıflandırmada STK'ların tüzel kişilik yapısı esas alınmaktadır. Buna göre ülkede kar amacı gütmeyen iki temel kuruluş türü bulunmakta olup, bunlar kar amacı gütmeyen dernekler (ideell förening) ve vakıflardır (stiftelse). Bu iki grup tüzel kişilikle ilgili ayrı ve belirgin özel yasal düzenlemeler bulunmamakla beraber, dernek ve vakıflar tamamen ayrı iki konseptte ele alınmaktadır. İsveç'te dernekler bir grup gerçek veya tüzel kişinin ortak bir amaç için işbirliği yapmak üzere bir araya gelmesiyle kurulur. Dernek için kullanılan İsveççe *förening* teriminde ise kelimenin öne çıkan anlamı derneği oluşturan bireyler grubundan ziyade kolektif olma halidir. Bu haliyle İngilizce bir araya yanyana gelmek anlamındaki *association* teriminden farklıdır. Daha çok birleşik hale gelme bütünleşme anlamındaki *unite* kelimesine karşılık geldiği söylenebilir. İsveç'te STK sektörünün tanımlanması ile ilgili diğer önemli kavramlar ise üyelik nosyonu ve kamu çıkarına yönelik olma durumudur. Kültür, yetişkin eğitimi ve sporla ilgili STK'larda devlet üyelik teşkilatları geniş ve kamu çıkarı gözetken kuruluşları hibeler ve aynı

yardımlar aracılığı ile sürekli olarak desteklemektedir (Chartrand, 2002:16; Lundström and Wijkström, 1995: 6).

İsveç'te yasal metinlerde yer almayan, hakkında özel bir yasal düzenleme bulunmayan vakfın temel niteliğini tanımlamak daha da sorunludur. Ancak 1990'lı yıllarda yürürlüğe giren bir yasa ile belirli bir mülkün net bir şekilde belirtilen bir amaç doğrultusunda özerk olarak yönetilmek üzere kalıcı olarak tahsis edilerek yaratılan bir tüzel kişilik olarak tanımlanan vakıflar, dernekler gibi üye olan kişiler üzerine temellendirilmiş varlıklar değildir. Vakıf yalnızca özerk mülkün veya bağışın amaçlarını gerçekleştirmek üzere yönetilmesi fikrine dayanır. İsveç'teki STK sektörünün ayırdedici ve önemli bir özelliği de toplumda üye olma oranının çok yüksek olmasıdır (Pestoff, 1977, 17-19). İsveç toplumu neredeyse tamamen örgütlüdür. İsveç'te yardım amaçlı STK'ların toplam sayısı kabaca 200.000'dir ve 2000'li yıllarda kar amacı gütmeyen bu sektörün mali büyüklüğü 140 milyar SEK'na (yaklaşık 14 Milyar USD) ulaşmıştır. Önemli bir istihdam alanı olan STK'larda toplam çalışan sayısı da 150.000'e yakındır (Karlsson ve Engvall, 2019).

İsveç'te STK'ların çok büyük bir bölümünü oluşturan derneklerin bağlı oldukları ayrı bir yasal düzenleme olmaması ve merkezi yönetimin denetimine tabi olmaması derneklere faaliyet alanlarında mali açılardan önemli bir avantaj sağlamamaktadır. Rahatça örgütlenen, vergi avantajlarından ve muafiyetlerden yararlanma hakları da olan dernekler diğer ülkelerdeki emsallerine nazaran daha güçlü bir konumdadır. Vakıflar ise merkezi hükümetin değil sadece İl İdare Kurulu'nun gözetim ve denetimine tabidirler (Karlsson ve Engvall, 2019). İsveç'teki dernekler üç alt sınıfta kategorize etmek mümkündür:

- 1.Ticari bir faaliyette bulunmadan (kar-amacı gütmeyen) amacını gerçekleştirmek üzere etkin olanlar.
- 2.Üyeleri için bir maddi yarar sağlama amacı güden, ama ticari iş ve eylemlere girmeyen dernekler (ticaret birlikleri, işveren sendikaları gibi).
- 3.Ticari aktivitesi bulunan ama elde ettiği karı üyelerine dağıtmadan kendi özgün amaçları doğrultusunda kullananlar.

İsveç Gelir Vergisi Yasası'nın vergi kolaylığı sağlama şartlarından yola çıkıldığında İsveç'teki STK'ların başlıca faaliyet alanları tespit edilebilir. Yasaya göre (*Inkomstskattelag SFS: 1999:1229,4. Bölüm*) aşağıdaki alanlarda faaliyet gösteren vakıf, dernek ve dini toplulukların kamu yararına faaliyet gösterdiği varsayılmaktadır: Kültür-Çevre Koruma-Çocuk Koruma-Siyasi Faaliyetler-dini Faaliyetler-Sağlık Yardımları-Muhtaçlara Yardım-Diğer Otorite ve Kurumlarla İş birliği Halinde Ülke

Savunmasının Güçlendirilmesi-Eğitim-Bilimsel Araştırma-Diğer Eşdeğer Faaliyetler (Karlsson ve Engvall, 2019).

İsveç'te hayırseverlik/bağış konularında ağırlığı ise vakıflar oluşturmaktadır. Bağış ve hayırseverlik faaliyetleri diğer sivil toplum aktiviteleri gibi tabana yaygın ve geniş katılımı olmakla beraber ortalama bağış miktarı Avrupa'ya göre düşüktür. Bir diğer önemli farklılık ise refah devleti olan İsveç'te bağış konularının hükümetin alanında kaldığı düşünülen sağlık, sosyal hizmetler ve eğitim gibi konuların yanı sıra uluslararası yardım ve tıbbi araştırmalar gibi alanlara da yönelmiş olmasıdır. Bağış sektörünün taşıyıcısı olan ve toplanan fonları dağıtan vakıfların sayıları ve faaliyet alanları ile toplam varlıkları Tablo 1'de verilmiştir (Vamstad, 2016:2).

Tablodan da görüldüğü üzere araştırma amaçlı konular için bağış sağlayan vakıfların varlıkları en büyük paya sahiptir. Bununla birlikte 14 milyar dolarlık STK sektöründe kişilerin kurumlara doğrudan yaptığı bağışların sadece 428 milyon EURO olduğu da dikkate alınırsa İsveç'te hayırseverlik ve bağışa yönelik sivil toplum aktivitelerinin sektör toplamındaki payının düşük olduğu görülmektedir (Vamstad, 2016: 6).

Tablo 1: İsveç'te Faaliyet Alanlarına Göre Vakıflar ve Varlıkları

Faaliyet Alanı	Sayısı	(Milyon EURO)
Kültür ve Eğlence	1420	1400
Eğitim	2420	3800
Araştırma	2800	9600
Sağlık Hizmetleri	670	1100
Sosyal Hizmetler	4100	7700
Çevre	300	300
Kalkınma ve Barınma	870	4400
Uluslararası Faaliyetler	320	200
Din	670	900
Diğer Konular	290	200

Kaynak: Vamstad, (2016:9).

4.4.3. Gönüllük, İş Eğitimi ve İstihdam

İsveç'te STK'ların önem kazandığı bir başka alan ise gönüllülük sektörüdür. Bir çok STK bazı sosyal hizmetlerin karşılanması için gönüllü insanları çalışmaya teşvik etmektedirler. Sosyal bazı hizmetler için gönüllü insanları mobilize eden STK'lar, aynı zamanda bu gönüllülere ileride açık iş piyasasında da işlerine yarayacak şekilde iş eğitimi sağlamaktadır. Ayrıca işsiz insanları da Şehir Konseyleri ve yerel istihdam ajansları gibi yerel yönetim aktörleri ile işbirliği ve yardımlaşma içinde istihdama

yönlendiren İsveçli STK'lar, pek çok işsize kendi bünyelerinde de istihdam yaratmaktadır. İsveç'te gönüllüler haricinde STK'larda çalışan veya çalışmış olan kişi sayısı 100.000 in üzerindedir ki, bu o dönemki toplam istihdamın (4.6 milyon kişi) % 2'sine tekabül etmektedir. (Karlsson ve Engvall, 2019; Sama, 2012: 65; Statista, 2021)

Uzun süredir işsiz olan kişiler STK'larda istihdam edildikleri geçici dönemlerde tanıştıkları iş hayatı ve bağlantıları ile deneyimleri sayesinde kamuda ve özel sektörde iş bulabilmektedir. İsveç'te özellikle işsizliğin arttığı ve kamu harcamalarının kısıtlandığı ekonomik krizlerden sonra, kamu sektörünün bazı işlerini projeler ve işbirlikleri kapsamında üzerine alan STK'ların rolü ve önemi artmaya başlamıştır (Sama, 2012: 66). Böylece 90'lı yıllarla beraber STK'ların çalışma alanları ve istihdam kapasiteleri önemli ölçüde artmıştır.

Bununla birlikte devletin refaha yönelik politikalarının sosyal hayata müdahale olarak görüldüğü Avrupa'da fazlaca değer verilen yerinden hizmet/yetki ikamesi anlamına gelen *subsidiarity* ilkesi doğrultusunda STK'ların rolünün fazlaca ön plana çıktığı bir gerçektir (Sama, 2012:66). Sosyal refahın devlet yapısı ile kaynaştığı Kuzey ülkeleri ile Avrupa arasındaki bu ilkesel farklılık; STK'ların İsveç'teki rolünün Avrupa'nın Kuzey ülkeleri hariç Almanya, Fransa ve İtalya gibi ülkelerdeki yaşamsal önemi ile karşılaştırılmasını güçleştirmektedir. Bu ülkelerde halkın sosyal hizmetlerinin tamamının bizzat devlet veya STKlarca karşılanması ancak bireylerin ve ailelerin tüm çareleri tükendiğinde söz konusu iken, İsveç'te zaten bu hizmetlerin çoğu önemli ölçüde devlet tarafından karşılanmaktadır. STK'lar ise yukarıda bahsedilen alan ve oranlarda, sadece kısmen veya işbirliği dahilinde devreye girmektedir. Bu durum da İsveç STK'larını, diğer Avrupa ülkelerindeki gibi belirli sosyal alanlarda son çare olma ve devletin alternatifi olarak ortaya çıkma rolünden uzaklaştırmaktadır.

5. Sonuç

Tarihsel gelişmeler de dikkate alındığında İsveç'in, refah devleti anlayışını öne çıkaran İskandinav ülkelerinin asıl rol modeli olduğu görülmektedir. İsveç, sembolik monarşisi, çok partili siyasi hayatı ve güçlü parlamentosu ile birçok Avrupa ülkesi ile benzerlikler göstermekte olsa da, kendine özgü yönetim modeli ve kurumları ile örnek bir refah devletidir ve bu yönüyle benzersizdir.

Ülkenin siyasi ve idari yapısının temelini oluşturan anayasası da, tek bir yazılı anayasa yerine dört yazılı kaynağa dayanması, Avrupa'nın ilk yazılı anayasal metinlerini haiz olması ve adem-i merkezîyetçi anlayışı ile

benzersizdir. Bu benzersizliğin en önemli nedeni bu kadim devletin kendi modelini geliştirdiği tarihi gelişim süreci ve kendine özgü refah devleti anlayışıdır.

İsveç'te yasama süreci diğer parlamentolarda da sık sık rastlandığı gibi yasa tasarılarının komisyonlarda müzakere edilerek meclise sunulması şeklinde gelişmektedir. Ancak birçok yasanın anayasaya, yasalara, hukuk devletine ve temel haklara uygunluğunun yüksek mahkeme üyelerince oluşturulan konseye önceden sunulması önemli bir farklılıktır. Yasalara tasarı halindeyken yapılan bu ön denetim İsveç'te olmayan anayasa mahkemesinin yerine geçmektedir. İsveç yargısında anayasa mahkemesinin yokluğu ve gerektiğinde idari mercilerin de anayasaya uygunluk denetimi yapması sıra dışıdır. Ayrıca eksiklik gibi görünen bu denetim modeli ombudsmanlık kurumu ile de desteklendiğinden, diğer ülkelerden güçlü bir hukuk ve refah devleti düzeninin idamesini kolaylaştırmaktadır. Özgün bir İsveç kurumu olan ombudsmanlık diğer Kuzey ülkelerinden başlayarak 20. yüzyıl boyunca dünyaya da ihraç edilmiş bir kamu yönetimi buluşudur. Parlamento ile yargı arasında bir konumu olan ombudsmanlar İsveç yönetim sisteminin çok önemli bir unsuru olagelmıştır.

Güçler ayrılığının tam anlamıyla yürürlükte olduğu ülkede sivil toplum da oldukça örgütlüdür. Refah devleti anlayışı ve uygulamaları ile güçlü yerel yönetimlerin geniş ve kapsamlı sosyal hizmetleri nedeni ile STK'larının kamu hizmetlerindeki payı yüksek değildir. Bununla birlikte gönüllülük esaslı çalışmanın ve STK üyeliklerinin sayısal olarak çok yüksek olduğu ülkede STK'ların asıl önemi halkın sivil topluma örgütlü ve bilinçli katılımını yaygınlaştırmış olmasıdır. Halkı mobilize etmekte oldukça başarılı olan STK'lar istihdama yönelik eğitim, doğrudan ve dolaylı istihdam gibi alanlarda önemli bir rol oynamakta ve işsizlikle mücadelede kamu yönetimine yardımcı olmaktadır.

İsveç'te kamu yönetimi refah devleti anlayışının bir parçası olarak örgütlenmiş ve bu anlayışla birlikte evrim geçirmiştir. Ülkenin güçlü yerel yönetimler-küçük merkezi yönetim ve merkezi yönetimin icrai faaliyetlerinin de özerk kamu ajanslarınca yürütülmesine dayanan düalist kamu yönetimi modeli tipiktir. Ülkenin bu düalist yapısı üniter bir devlet için sıra dışıdır, federe bir devlet olmayan İsveç refah devletini bir federasyon gibi örgütlemiştir.

Kaynaklar

Akarçay, P. (2015), İsveç'te Yerel Siyaset ve Katılımcılık: Borgare Park Örneği, *Akademik Bakış*, Sayı 49, s. 383–400.

- Aufrecht, S. E. (2000), The Ombudsman Office, (Ed.: EOLLS), *Public Administration and Public Policy Vol II*, <https://www.eolss.net/Sample-Chapters/C14/E1-34-05-08.pdf>, (Erişim Tarihi:04.02.2021).
- Chartrand, S. (2002), Politics of Swedish humanitarian organizations: Exporting the welfare state?, WZB Discussion Paper, No. P 02-301, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/49847/1/345123492.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.08.2021).
- Çınar, Y. ve Göksel, T. (2019), *Türkiye’de Yeni Seçim ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne İlişkin Sayısal Analizler ve Politika Önerileri*, Ankara: TEPAV Yayınları.
- Ekiz, S. (2018), İsveç Anayasası Üzerine Notlar, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 1, s. 63-124.
- European Justice (2019), *Legal Professions/Sweden*, <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/aiddevelopmentcooperationfundamentalrights/annualreportge2019en.pdf>, (Erişim Tarihi: 29.08.2020).
- Jacobsson, B., Sundström, G. (2007), *Governing State Agencies, Transformations in the Swedish Administrative Model Scores Rapportserie:5*. https://www.score.su.se/polopoly_fs/1.26595.1320939800!/20075.pdf, (Erişim Tarihi:01.02.2021).
- Jacobsson, B., Pierre, J., Sundström G. (2015), *Governing the Embedded State: The Organizational Dimension of Governance*, New York: Oxford University Press.
- Gişi, S. (2017), Ombudsmanlık Kurumu, İsveç ve Fransa Ülke Uygulamaları İle Avrupa Ombudsmanı Üzerine Bir İnceleme, *YBHD*, Yıl:2, S.2, s. 1-42.
- Government Offices of Sweden (2017), *Swedish Government Offices Yearbook 2017*, <https://www.government.se/49c2fc/contentassets/13ca34fb7bd24f1c9c4dc0ac88093992/swedish-government-offices-yearbook-2017.pdf>, (Erişim Tarihi:14.08.2020).
- History of Sweden (2019), *Sweden Official Website*, <https://sweden.se/society/history-of-sweden/>, (Erişim Tarihi:01.04.2021).
- Inkomstskattelag (1999:1229), https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/inkomstskattelag-19991229_sfs-1999-1229, (Erişim Tarihi:07.08.2021).
- Karlsson, M.ve Engvall G. (2019), *Charitable Organisations In Sweden: Overview*, <https://uk.practicallaw.thomson-reuters.com/8-633>

0335?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true, (Erişim Tarihi:04.09.2019).

- Lundström, T. Wijkström F. (1995), Defining the Nonprofit Sector: Sweden, *Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project No. 16*, Baltimore: The Johns Hopkins Institute for Policy Studies.
- Lövdén, L. E. (2004), Foreword To The Fifth Revised English Edition, *Swedish Local Government Act*, Stockholm.
- Menteşe, S. (2015), Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık)'nin Demokratikleşmeye Etkisi ve Öneminin Ab Süreci Yönünden Değerlendirmesi, *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (6), s. 68-82.
- Nordic Co-operation (2019), *The History of Nordic Co-operation*, <https://www.norden.org/en/information/history-nordic-co-operation>, (Erişim Tarihi:14.12.2020).
- OECD (2015), Employment In General Government, <http://dx.doi.org/10.1787/888933532048>, (Erişim Tarihi:16.10.2020).
- OECD (2018), The Role Of Ombudsman Institutions In Open Government, *Working Paper on Public Governance No. 29*, <https://www.oecd.org/gov/the-role-of-ombudsman-institutions-in-open-government.htm>, (Erişim Tarihi:09.09.2019).
- Pestoff, V. (1977), *Voluntary Associations and Nordic Party Systems. A Study of Overlapping Memberships and Cross-Pressures in Finland, Norway and Sweden*, Stockholm: Stockholm University.
- Pollitt, C. (2012), Politics, Administration and Performance: A Continuing Search, But No One Best Way?, (Edited by Statskontoret), Statskontoret Den Effektiva Staten: En Antologi Fran Statskontoret., Stockholm, s. 117-160, <https://repub.eur.nl/pub/40903/COCOPS2publication%205.pdf>, (Erişim Tarihi: 19.09.2020)
- Rosenthal, A. H. (1964), The Ombudsman-Swedish "Grievance Man", *Public Administration Review*, Vol. 24, No. 4, s. 226-230.
- Sama, T. B. (2012), *NGOs and the Implementation of Active Labour Market Policies The Case of Finland and Sweden*, Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- SCB (2021), *Population Statistics*, <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/population/population-composition/population-statistics/> (Erişim Tarihi:09.08.2021)

- Instrument of Government (2015), *Sverige Riksdagen* <https://www.riksdagen.se/en/SysSiteAssets/07.-dokument--lagar/the-instrument-of-government-2015.pdf>, (Erişim Tarihi:04.09.2020).
- Sveriges Riksdag (2019a), *The Fifteen Parliamentary Committees Parties*, <https://www.riksdagen.se/en/committees/the-15-parliamentary-committees/> (Erişim Tarihi:12.08.2020).
- Sveriges Riksdag (2019b), *Documents and Laws*, <https://www.riksdagen.se/en/documents-and-laws/>, (Erişim Tarihi:12.08.2020).
- Sveriges Riksdag, (2019c), *Makes Laws*, <https://www.riksdagen.se/en/how-the-riksdag-works/what-does-the-riksdag-do/makes-laws/>, (Erişim Tarihi:13.08.2020)
- Sweden Ministry of Justice (2015), *Swedish Juidicial System*, Stockholm: Slanders.
- Statista (2021), *Employment from 2012 to 2022 in Sweden*, <https://www.statista.com/statistics/795451/employment-in-sweden/>, (Erişim Tarihi:09.08.2021).
- Swedish Agency for Government Employers (2016), *Facts on Swedish Central Government As Employer*, <https://www.arbetsgivarverket.se/globalassets/avtal-skrifter/skrifter/facts-on-swedish-central-government-as-employer-2015.pdf>, (Erişim Tarihi:11.09.2020).
- Swedish Royal Court (2019a), *The Monarchy in Sweden*, <https://www.kungahuset.se/royalcourt/monarchytheroyalcourt/themonarchyinsweden.4.396160511584257f2180005799.html>, (Erişim Tarihi: 01.10.2020).
- Swedish Royal Court (2019b), *Duties of the Monarch*, <https://www.kungahuset.se/royalcourt/monarchytheroyalcourt/dutiesofthemonarch.4.396160511584257f2180003302.html>, (Erişim Tarihi: 01.10.2020).
- Sundst rm, G. (2016), Administrative Reform, (Ed.: J. Pierre), *The Oxford Handbook of Swedish Politics*, s. 315-331, Oxford: Oxford University Press.
- Sürekli, N. C. (2016), *Kamu Yönetiminin Denetlenmesinin Bir Aracı Olarak Kamu Denet ilięi (Ombudsmanlık) Kurumu,  in, Hindistan ve Türkiye'deki Uygulamaları*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- United Nations DPADM (Division for Public Administration and Development Management) (2006), *Kingdom of Sweden Public*

Administration Country Profile, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023323.pdf>, (Erişim Tarihi:20.08.2020).

Vamstad, J. (2016), Research on Giving in Sweden, (Eds. Hoolwerf, B. And Schuyt, T.), *Giving In Europe*, ERNOP Publication, <http://ernop.eu/wp-content/uploads/2017/10/Giving-in-Europe-country-report-Sweden.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.09.2020).

Wallstřrm, M. (2019), *Minister for Foreign Affairs/ Statement of Government Policy In the Parliamentary Debate on Foreign Affairs*, <https://www.government.se/statements/2017/03/statement-of-government-policy-in-the-parliamentary-debate-on-foreign-affairs-2017/>, (Erişim Tarihi:24.08.2020).

Wijkstrřm, F. (2004), The Role of Civil Society: The Case of Sweden in International Comparison, *The 1st International Korean Studies Workshop*, May 21-22, 2004, Yonsei University, https://www.researchgate.net/publication/5093173_The_Role_of_Civil_Society_The_Case_of_Sweden_in_International_Comparison, (Erişim Tarihi:07.08.2021).

Worldatlas (2021), *European Countries By Population Density*, <https://www.worldatlas.com/articles/european-countries-by-population-density.html>, (Erişim Tarihi:04.09.2019).